

מדוע החרדים לא לומדים תנ"ך?

מאת אדיר דחוח-הלוי

אחת העובדות המפליאות ביותר היא שבישיבות החרדיות לא לומדים תנ"ך. הדרך היחידה של החרדים ללמוד תנ"ך היא באמצעות הפסוקים הבודדים שמפוזרים בתוך הגמרא. עובדה זו אומרת דרשני, ממה הם חוששים? מדוע הם מקדשים לימודי פלפול מנותקים מהמציאות אך את ספר-הספרים של העם היהודי לדורותיו הם מניחים מחוץ לספריותיהם? ובכן לעניות דעתי יש לכך כמה סיבות מרכזיות.

א. אהבת ארץ-ישראל

לכל אורך התנ"ך פזורות פרשיות שמבטאות את הקשר של העם היהודי לארץ-ישראל, ואת חשיבותה של ארץ-ישראל כאמצעי שאין בלתו למימוש ייעודו של העם היהודי – עם קדוש בארץ הקודש. החרדים מתנגדים בכל כוחם לקידוש ארץ-ישראל, מפני שאהבת ארץ-ישראל פוגעת לפי דמיונם בערך העליון של לימוד התורה (שהרי אין שום דבר בעולם שמתקרב בחשיבותו ללימוד התורה לשיטתם). הם אינם מבינים שתכלית לימוד התורה היא לחיות כאן בארץ-ישראל חיים מאוזנים ותקינים, חיים של לימוד ועשייה אשר מעניקים דוגמה ומופת לחיים מאושרים לכל הגויים. ארץ-ישראל היא המטרה ולימוד התורה הוא אמצעי למימושה, אם לימוד התורה לא מקרב אל המטרה, משהו כנראה לא תקין בלימוד התורה...

במשך מאות שנים התנגדו החרדים לעלות לארץ-ישראל, והעדיפו את הישיבה בגלות רק כדי שלא לשנות את אורח חייהם הגלותי. זכורני לפני כמה שנים עלה לשידור ברדיו אחד מנציגי החרדים בכנסת ותבע מתנועת "נאמני הר הבית" שלא לעלות להר הבית מפני שהדבר אסור לפי הפוסקים החרדים ה"גאונים". לאחריו עלה לשידור אחד מ"נאמני הר הבית", והשיב לו שתי תשובות: האחת, גם הרמב"ם עלה להר הבית כמו שכתב באחת מאיגרותיו, ולכן אין לו בעיה להיות במחיצת הרמב"ם בעולם הבא... והשנייה, אותם פוסקים חרדים שאוסרים היום את העלייה להר הבית, מוריהם ורבותיהם שהיו באירופה אף הם לקו באותו עיוורון ואסרו בתקיפות לעלות לארץ-ישראל בתחילת המאה ה-20, והסוף ידוע...

עובדה נוספת מדהימה, שבין השנים 1920–1925 משל בארץ-ישראל הנציב היהודי הרברט סמואל מטעם המנדט הבריטי, והוא אפשר ליהודים לעלות לארץ-ישראל באופן חוקי וחופשי, אך למרבה הפלא, עם-ישראל לא עלה בהמוניו לארץ-ישראל, וזאת לא מעט בגלל אותם רבנים גלותיים אירופיים שאסרו בנחרצות על צאן מרעיתם לעלות לארץ-ישראל.

ב. הערצת קדושים

סיבה נוספת שהחרדים לא אוהבים את התנ"ך היא מפני שהוא לא חושש לבקר את גדולי האומה ולהציג את חטאיהם. התנ"ך מבקש ללמדנו שכולנו בני אדם, ואסור להעריך שום ישות בעולם חוץ מבורא-עולם. התנ"ך גם מלמדנו שתורתנו היא תורת אמת ודתנו היא דת אמת, מפני שהיא לא מטייחת או מכסה על פשעי מנהיגיה וגדוליה. מי שנמצא לא מתאים, מסולק ונענש ללא משוא פנים.

יתרה מזאת, בתנ"ך מסופר כי גדולי הפושעים שהביאו לחורבן הבית הראשון היו דווקא אנשי הדת, הרבנים הגדולים של אותה התקופה, שניצלו את מעמדם הדתי כדי להפיק ממנו טובות הנאה. התנ"ך מספר שהם רחקו מעל ה' ופשעו בפשעים החמורים ביותר. ושאלה גדולה כמה וניצבה: איך ייתכן ש"גדולי התורה" היו הפושעים הגדולים ביותר?

עם השאלה הזו החרדים לא יכולים לחיות, מפני שכמעט כל תפיסת עולמם מבוססת על עקרון אחד ויחיד והוא: **הערצת קדושים**. כלומר, יש אנשים שהם "קדושי עליון", הם אינם חוטאים ושוגים, אסור להרהר אחריהם, אסור לבקר אותם, כל מילה שיוצאת מפייהם כאילו יצאה מפי הגבורה, וכל הוראה שהם מורים יש לקיים באופן עיוור וללא שיקול דעת (אפילו אם אמרו לך על שמאל שהוא ימין). אם תערער על עקרון בסיסי זה, כל עולמם הרוחני של החרדים עלול לקרוס, והתנ"ך מערער ועוד איך על עקרון זה.

ג. גיוס למלחמה

התנ"ך מספר על מלחמות רבות שהיו בארץ-ישראל, ומציג את המלחמה לכיבוש ארץ-ישראל והגנתה כערך עליון. כל מנהיגינו בתנ"ך היו לוחמים, גם המלכים וגם הנביאים, כל אבות האומה היו לוחמים ללא חת, משה רבנו היה לוחם עז, ואפילו הנביאים היו לוחמים, שהרי כיצד שייסוף שמואל את ראשו של אגג מלך עמלק? האם כל אדם יכול לשסף ראש של אדם בוגר ולהרגו באבחת חרב אחת?

ויתרה מזאת, מן התנ"ך עולה, שדווקא האנשים המוסריים ביותר והרוחניים ביותר ראויים ונבחרים להיות לוחמים, דווקא אלה שאין בידם עבירות, המושלים ברוחם וביצרם, הם הראויים ביותר להיות הלוחמים בצבא ה'. כמו כן, המלחמה נתפסת בתנ"ך כערך שכולם מחויבים בו באותה המידה, ואסור לחלק מן העם לשבת בצד בעוד חלק אחר נלחם על אדמת ארץ-ישראל. ויתרה מזאת, ביקורת חריפה נמתחת בתנ"ך על שבטים מסוימים שבחרו להפנות עורף לאחיהם ונמנעו מלצאת לעזרתם במלחמה.

כיצד אפוא יעלה ערך זה עם תפיסת עולמם של החרדים שכל מה שחשוב בחיים זה לשבת בישיבה וללמוד תורה? ללא עבודה, ללא מחויבות לפרנסת המשפחה, וללא כל מימוש מעשי של רבות ממצוות התורה? ולא לחינם אמרו חז"ל "גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה", שהרי כל התכלית של הלימוד היא שנבוא לידי מעשה, שנהיה אנשים טובים יותר, אנשי מעשה ישרי דרך וזכי לבב, וכשצריך, גם לוחמים ללא חת.

ד. קידוש העבודה ואהבתה

נקודה נוספת שבאה לידי ביטוי בתנ"ך היא העובדה שכל אבותינו ומנהיגינו היו אנשי מעשה, כולם ללא יוצא דופן היו אנשי עמל שעמלו לפרנסתם ולמחייתם. כלומר, התנ"ך מקדש את העבודה והיא מוצגת כערך חשוב מאוד לאדם היהודי – כערך שבאמצעותו האדם עובד את בוראו! ומה אנו מוצאים אצל החרדים? עבודה זה דבר "מלוכלך" ובזוי, מי שנאלץ לעבוד בחברה החרדית הליטאית מסתיר זאת כדי שלא ייצא לו "שם רע", וכדי שלא יתייגו אותו כסוג ג' ויערימו עליו קשיים בחברה החרדית במהלך חייו: בקבלת הבנים והבנות למוסדות לימוד, בשידוך הבנים והבנות, ובכלל, בהפיכה לסוג ג' וספיגת מבטי זלזול והתנשאות.

ה. מלחמת חורמה בעבודה-זרה

הערך בה"א הידיעה של התורה, והציר שעליו היא סובבת הוא עקירת עבודה-זרה ומחייבת עקבותיה, ובכלל המלחמה בעבודה-הזרה – המלחמה באלילות בשר ודם, במאגיה, ובהזיות ובדמיונות לכל ריבוי מיניהן וסוגיהן. התרבות החרדית מחקה את כל המצוות הללו מספריה, כי לתרבותם ולמנהגיהם נספחו ביטויי אלילות רבים מאד במהלך הדורות (על חלקם כתבתי באור הרמב"ם), והם מעדיפים לחבק לגפף ולנשק את מנהגותיהם האליליים, מאשר להודות שאבותיהם היו עובדי אלילים ותעו ולעו בריק מחשבתי שאין לו סוף. נמצא, כי הערך החשוב הזה, של מלחמה בעבודה-הזרה ורדיפה אחר דרך האמת, מתנגד באופן חריף להשקפות העולם של החרדים, שדתם החדשה מלאה וגדושה ביסודות ובמנהגי הבל אליליים.

ו. האיסור ליהנות מן הדת

בתנ"ך הודגש שגדולי חכמינו נביאינו ומנהיגינו ישרי הלבב, היו אנשים ששמחו בחלקם, הם התנגדו בתוקף לקבל ממון ואף לימדו אותנו שיש בכך קידוש ה': **אברהם אבינו** – "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" (בר' יד, כג); **משה רבנו** – "לא תמור אֶחָד מֵהֶם נְשֹׂאתי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם" (במ' טו, טז); **שמואל הנביא** – "אֶת שְׂוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחֲמוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת מִי רִצּוֹתִי וּמִיִּד מִי לְקַחְתִּי כִפֹּר" (ש"א יב, ג); **אלישע הנביא** – "וַיֹּאמֶר חִי יְיָ אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לִפְנֵי אֵם אֶקַּח, וַיִּפְצַר בּוֹ לְקַחְתִּי, וַיִּמָּאן" (מ"ב ה, טז).

עקרון זה לעולם לא יכול לחיות בשלום בחברה החרדית, כי כל קבלת ממון ולא משנה ממי ובאיזו דרך – היא כשרה ואף בגדר "מצוה". וקשה להם מאד עם סירובו של אברהם אבינו לקחת ממלך סדום "אם מחוט ועד שרוך נעל", או עם סירובו של אלישע הנביא, אשר עליו נאמר "הרוצה ליהנות יינה כאלישע", שסירב בתוקף לקבל מנעמן שר צבא ארם תשלום בעבור ריפוי מצרעתו. כמו כן, אין לי ספק שקשה להם מאד עם קניית מערת המכפלה והשדה מעפרון בכסף מלא, שהרי לפי דמיונם מצוה רבה היא לגזול ולגנוב את הגויים...

ז. התנ"ך מחנך לערכים מעשיים

החרדים מקדשים את לימוד התורה, אף שלימוד התורה שלהם מעוות משובש ומעוקל, וכל תכליתו היא להתעסק בהבלים והזיות או בפלפולי הלכות זניחות, אשר ירתקו את יושבי הישיבות למוסדותיהם ימים שבועות חודשים ושנים – ומערכת התקציבים המשומנת תוכל לפעול ולהזרים תקציבים וכספים לגדולים, למקורבים ולמקורבי המקורבים. הם אף מפיצים את ההשקפה כי לימוד התורה משמש כסגולה אשר יוצרת מעין כיפת ברזל מאגית מעל עם-ישראל, וזו כפירה חמורה בתורה לדעת הרמב"ם, כי המצוות לא נועדו לשם טובות הנאה או הגנה אווירית בעולם הזה, אלא לשגבנו לחיי העולם הבא (ואגב, לימוד התורה הדמיוני שלהם לא הצילם בבוא עליהם צרה וצוקה, והשטעטל הפולני-ליטאי הפך למלכודת מוות).

טרחתם ומלחמתם להפיץ את השקפותיהם הזרות בכלל, ואת ערכו המאגי והסגולי של לימוד התורה המשובש אשר בידם בפרט, נועדו למטרה אחת ויחידה: להזרים כספים ותקציבים למוסדותיהם, בדומה למוסדות הכנסיה "המקורבים לאלהות" והפועלים "גדולות ונצורות" למען האנושות. דא עקא, התנ"ך כמעט ואינו מזכיר את לימוד התורה! רובן הגדול המוחץ והמכריע של נבואות נביאינו ע"ה אינן מזכירות כלל את לימוד התורה, אלא ערכים כגון:

ישרה, ענווה, הגינות, מוסריות, אהבת הצדק, רדיפת האמת, יראת שמים, עזרה לזולת, צדקה וחסד, נאמנות, תמימות, צניעות, אהבת ה' וידיעתו, ועוד ערכים נפלאים ומידות נעלות, אך לימוד התורה – נעדר כמעט כליל.

כהני הדת החרדים אינם יכולים לחיות עם תוכחות הנביאים, שהרי מכל הערכים שבתנ"ך הם קידשו עיקרון אחד ויחיד – לימוד התורה, ולמענו מותר ואף מצוה לכופף ולעקם את כל שאר הערכים, וכאמור גם העיקרון הזה, גם לימוד התורה שלהם – משובש להחריד ורחוק מאד מדרך האמת. והנה רק שלושה פסוקים אשר מבטאים את רוח תוכחות הנביאים לדורותיהם: "ועתה ישראל מה יי אלהיך שאל מעמך? כי אם ליראה את יי אלהיך, ללכת בכל דרכיו, ולא הבה אתו, ולעבד את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (דב' י, יב); "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, כי אני יי עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם יי" (יר' ט, כג); "הגיד לך אדם מה טוב ומה יי דורש ממך? כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך" (מי' ו, ח).

אולם, כהני הדת החדשה ועסקניהם לדורותיהם, חרדים ויראים מאלהי הכסף עשרות מונים מאל אמת שאין-כיוצא-בו, ועובדים את עצמם ומטפחים את גאוותם, והצנע לכת מאן דכר שמיה... יש עוד ערכים שהתנ"ך מקדש אותם ומחנך להם ובחברה החרדית בוחרים להתעלם מהם, אך דומני שבראשי פרקים מאוד מתומצתים נגעתי בכמה מן הסיבות המרכזיות לכך שכהני הדת החרדית בוחרים ומחנכים דורות שלמים שלא ללמוד תנ"ך.

לסיכום, במהלך הדורות החברה החרדית יצרה לעצמה דת חדשה שבוררת ומסננת את השקפת עולמה והמצוות שהיא בוחרת לקיים, מתוך שאיפה לקיים את אורח חייה ומנהגיה הגלותיים שהתרחקו מאוד מדת האמת ומדרך האמת.

"אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו, כי פנו אלי ערף ולא פנים, ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו. ואיה אלהיך אשר עשית לך? יקומו אם יושיעוך בעת רעתך, כי מספר עריך היו אלהיך יהודה" (יר' ב, כז-כח).